

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დასაქმების ახალი საკანონმდებლო აქტი

ნინო ანანიაშვილი
სტუ-ს დოქტორანტი

შესავალი

საქართველო ბევრი გამოწვევის წინაშე დგას, რომელთაგან ერთ-ერთი უმთავრესი დასაქმების პრობლემაა.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით ქვეყნის მოსახლეობა შეადგენს 3.720.400¹ ადამიანს, საიდანაც დასაქმებულია 1.779.900² პირი. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ქმედუნარიან ადამიანთა დასაქმება და მათი სამუშაო ძალად აღიარება. შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს 2015 წლის მარტის აღრიცხვის მიხედვით 118.651 (ქვეყნის მოსახლეობის 3%) შეზღუდული შესაძლებლობის პირია რეგისტრირებული, რომელიც იღებს სოციალურ დახმარებას.

მსოფლიოში ერთი კონკრეტული განმარტება არ არსებობს „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი“-ს ტერმინის, თუმცა მოიაზრება ადამიანი, რომელსაც გააჩნია ფიზიკური ან მენტალური პრობლემა, იქნება ეს გარეგანი დეფექტი, რომელიც გადაადგილებაში უშლის ხელს თუ გონებრივი განვითარების შეფერხება. ასეთი პრობლემა შეიძლება იყოს შეძენილი, თანდაყოლილი ან გამოწვეული ასაკის მატებით.

შინაარსი³

საქართველოში ჩატარებული კვლევების მიხედვით გამოიკვეთა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების სურვილი, რომ იყვნენ დასაქმებულნი, თუმცა ბარიერად ბევრი ფაქტორი გვევლინება, როგორცაა გარემოს არამზაობა, კერძოდ — საზოგადოების ნაკლებჩართულობა, სახელმწიფოს მხრიდან არასაკმარისი ხელშეწყობა და კერძო და საჯარო სექტორების დაბალი ინტერესი.

შშმ პირის დასაქმება საზოგადოების და სახელმწიფოს მორალური და სოციალური ვალდებულებაა, საჭიროა, კეთილი ნება მოდიოდეს დამსაქმებლის მხრიდანაც, რომელიც დაინახავს სპეციალური საჭიროების მქონე პირის დასაქმებით მიღებულ „სარგებელს“. არაერთმა კვლევამ დაადასტურა, რომ შშმ პირის დასაქმება „გადაახალისებს“ სამუშაო გარემოს მრავალფეროვნებით, იწვევს მოტივაციის ამაღლებას თანამშრომლებში ორი მიმართულებით - „თუ მას შეუძლია, მეც შემიძლია“; „რადგან მოვიპოვე სამუშაო, ესე იგი შემიძლება მეტი“, ისინი არიან

სტაბილური თანამშრომლები და მათი დასაქმება ამცირებს სამუშაო დღის გაცდენებს, რადგან რთულად მოპოვებული ადგილის დაკარგვა ყველაზე ნაკლებსასურველია დასაქმებული შშმ პირისთვის, არიან განსაკუთრებით მონდომებული თანამშრომლები, რომ დაარღვიონ სტიგმა, რომელიც მათ მთელი ცხოვრება თან სდევთ; და ბოლოს - კომპანიის იმიჯი, რომელიც საგრძნობლად დადებითად იზრდება შშმ პირების დასაქმებით.

გარდა იმისა, რომ შშმ პირის დასაქმება მნიშვნელოვანია თავად ამ ადამიანისთვის, ასევე სახელმწიფოს ეკონომიკაზეც დადებით გავლენას მოახდენს მონყვლად ჯგუფში უმუშევრობის შემცირება, რადგან შემოსავლის მქონე ადამიანი გადაიხდის გადასახადებს, იქნება დამოუკიდებელი, წვლილს შეიტანს წარმოებაში და თავად ექნება სრული პასუხისმგებლობა საკუთარ ცხოვრებაზე ფინანსური კუთხით, ანუ „ტვირთად აღარ აწევს“ სახელმწიფოს.

ქართულ რეალობაში შშმ პირების დასაქმების ეკონომიკური ეფექტიანობის ნათელი მაგალითია ზესტაფონში „საქართველოს უსინათლოთა კავშირი“-ს⁴ მიერ დაარსებული პოლიეთილენის მწარმოებელი საწარმო, სადაც დასაქმებულნი იყვნენ უსინათლო თანამშრომლები რაიონული მასშტაბით. საწარმო გადაჭარბებით ასრულებდა გეგმას და 1980-იანი წლების დასაწყისში შრომის ნაყოფიერება 29%-ით გაიზარდა და მოგება 3-ჯერმეტი იყო. საბჭოთა კავშირის დაშლასთან ერთად დაიხურა ეს საწარმოც. ამავდროულად ორგანიზაციამ საკუთარი სახსრებით ააგო და გადასცა სახელმწიფოს რესპუბლიკური თვალის სნეულებათა კლინიკა, მცირემხედველ ბავშვთა სპეციალური სკოლა-ინტერნატი და სხვა დაწესებულებები.

ბრიტანეთში არსებობს სპეციალური კომპანია „Remploy“, რომელმაც შექმნა 100.000-ზე მეტი სამუშაო ადგილი შშმ პირთათვის, ააშენა სპეციალური ქარხნები (1946 წელს გახსნა პირველი ქარხანა ვეილსში და შემდგომ უკვე 83 ქარხანა მთელი ბრიტანეთის მასშტაბით), სადაც ეს ხალხი დასაქმდა და ბოლო ათწლეულის მანძილზე დააარსა დასაქმების სერვისები, რის შედეგადაც 10.000-ზე მეტი შშმ პირი ოფისის თანამშრომელია.

1 საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახურის 2016 წლის მონაცემი

2 საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახურის 2015 წლის მონაცემი

3 საზოგადოებრივი პოლიტიკის ინსტიტუტი, 2009

4 „საქართველოს უსინათლოთა კავშირი“ - ჰტტპ://გბუ.გე/

დასკვნა

იმისთვის, რომ უმუშევრობის პრობლემის გადაჭრის გზები მოვიპოვოთ, აუცილებელია გადმოვცეთ ერთიანი სურათი და გამოვკვეთოთ პრიორიტეტები; ვითანამშრომლოთ საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის, სახალხო დამცველის აპარატის და სოციალურ მუშაკთა ასოციაციის წარმომადგენლებთან სანდო ციფრული მონაცემებისთვის; ვითანამშრომლოთ სახელმწიფოსთან, გავეცნოთ დაგეგმილ პროგრამებს შშმ პირების დასაქმების კუთხით, განვიხილოთ განვითარებადი და განვითარებული ქვეყნების წარმატებული მაგალითები; შევიმუშაოთ რეკომენდაციები, ჩამოვაყალიბოთ სტრატეგიები და გამოვკვეთოთ ყველაზე შესაფერისი სახელმწიფოსთვის.

ქართული რეალობისთვის შესაფერისია ქვოტირების სისტემა, როგორც ბიზნესისთვის დამაინტერესებელი შეთავაზება, რომლის შედეგადაც სახელმწიფოც, დამსაქმებელიც და დასაქმებულიც მოგებაშია ურთიერთთანამშრომლობით. თუმცა, იმისთვის, რომ შემუშავებული რეკომენდაცია შევთავაზოთ სახელმწიფოს, საჭიროა დეტალურად განვიხილოთ მისი შესაძლო დანერგვა, რისკები, დადებითი და უარყოფითი მხარეები.

ამის მაგალითია ავსტრალია, სადაც ყველა ორგანიზაცია ვალდებულია ყოველ 25 დასაქმებულ არაშშმ პირზე დაასაქმოს ერთი შშმ ქმედუნარიანი ადამიანი. ქმედუნარიან შშმ ადამიანის არდასაქმების შემთხვევა შიჯარიმის სახით გადაიხდის 238 ევროს, დასაქმების შემთხვევაში თითოეულ შშმ პირზე კომპანია სახელმწიფოსგან იღებს იგივე რაოდენობის თანხას.

გამოყენებული ლიტერატურის სია:

1. David Braddock, Lynn Bachelder. (1994). The Glass Ceiling and Persons With Disabilities. Chicago: U.S. Department of Labor.
2. „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანები: შეხედულებები და პერსპექტივები“ — საზოგადოებრივი პოლიტიკის ინსტიტუტი (IPS), თბილისი, 2009
3. „შშმ პირთა უფლებების ადვოკატირება“, საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია, თბილისი, 2013
4. „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ადამიანები - საზოგადოების განუყოფელი და პატივსაცემი ნაწილი“, თამარ ზაალიშვილი, 2014
5. „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ახალგაზრდების სოციალური ინკლუზიის და დამოუკიდებლობის ხელშეწყობა“, საქართველოს სოციალურ მუშაკთა ასოციაცია, თბილისი, 2015
6. „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დასაქმების პერსპექტივები: კვლევის შედეგები და რეკომენდაციები“, ნანა სუმბაძე, თბილისი, 2015
7. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია დოკუმენტის ნომერი: 14/25 მიმღები: საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრი
8. საქართველოს კანონი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ დოკუმენტის ნომერი: 756 მიმღები: საქართველოს რესპუბლიკის პარლამენტი
9. საქართველოს შრომის კოდექსი მიმღები: საქართველოს პარლამენტი
10. საქართველოს ეროვნული სტატისტიკის სამსახური:
http://geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo
http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=151&lang=geo
11. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სტატისტიკა
<https://www.disabled-world.com/disability/statistics/>